

այլ օրն 'ի նոյն : Ի տասն կենայ 'ի զիշերուանս յուլթ պահէն 'ի վեր , և պահու մի ուլթ բաժին , և բաժնի մի վեցեակ մինչ 'ի մէկ այլ օրն 'ի նոյն : — Տասնեմի գիշերն կենայ ինն պահէն 'ի վեր մինչև զմէկ բաժնին վեցեակն : Ի տասուերկու գիշերն կենայ տասն պահ , և պահու մի զերեք բաժինն , և պահու մի վեցեակն մինչև 'ի մէկ այլ օրն 'ի նոյն : Ի տասն երեք կենայ տասն մէկ պահն և պահու մի զերեք բաժին : Տասն չորս գիշերն կենայ յարեցայթն մինչև յարեմարքն , և յայս օրերս լաւ է բանել 'ի տնկելն , քան երբ արեգակն վերկենայ . 'ի տասն հինգ գիշերն 'ի կէս պահէն կենայ աներևան , թապալու մնաւնէ 'ի մէկ այլն որ պակսէ . 'ի տասն վեցն կենայ 'ի մէկ պահուն մինչև 'ի զիշերուան մէկ պահն : Ի տասն եօթն կենայ զաւուր մէկ պահն և զմէկալէն կէսն մինչև 'ի գիշերն 'ի նոյն : Տասն և ուլթ կենայ երկու պահէն 'ի վեր ու մէկ պահուն վեցեակն մինչև 'ի գիշերն 'ի նոյն . 'ի տասն և ինն օրն կենայ յաւուրն երեք պահէն 'ի վեր մինչև 'ի գիշերն 'ի նոյն : Քսան օրն կենայ զերեք պահն ու պահու վեց բաժին մինչև 'ի գիշերն 'ի նոյն : Քսան մէկ օրն կենայ յաւուրն 'ի չորս պահէն ու պահու մի ինն բաժին մինչև 'ի գիշերն 'ի նոյն : Քսան երկու օրն կենայ աներևան զհինգ պահն և պահու մի վեց բաժին , և պահու մի վեցեակ մինչև 'ի գիշերն 'ի նոյն : Քսան երեքն կենայ աներևան 'ի վեց պահ զաւուրն և պահու մի մէկ բաժին . և բաժնոյ մի վեցեակ մինչև 'ի գիշերն 'ի նոյն : Քսան հինգ կենայ աներևան ուլթ պահն , մինչև 'ի նոյն : Քսան վեց կենայ աներևան յինն պահէն 'ի վեր , և պահու մի եօթն բաժին , և բաժնի մի վեցեակ մինչև 'ի գիշերն 'ի նոյն . քսան և ուլթ կենայ աներևան 'ի տասն պահէն 'ի վեր և զմէկ պահու երեք բաժինն . և բաժնի մի վեցեակ մինչև 'ի գիշերն 'ի նոյն : Քսան ինն կենայ ներքե գետնին 'ի տասն մէկ պահէն 'ի վեր . և պահու մի երեք բաժին և բաժնոյ մի վեցեակ մինչև 'ի գիշերն 'ի նոյն : Երեսուն օրն զաւուրն յա-

րեւելս : Եւ 'ի եօթն¹ օրն 'ի յայս ամսոյս ելնէ աշունն և մտանէ ձմեռն :

Ի ՎԱՍՏԱԿՈՑ ԳՐՈՑ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՊԱՏՄԻՁ

Ազգային պատմագրոց նոր հատոր մ'ալ կ'ընծայի 'ի լոյս , այն է Համառօտ պատմութիւն Կիրակոսի վարդապետի Գանձակեցոյ 'ի սրբոյն Գրիգորէ ցառարս խոր : Պատմիս անունն արդէն բաւական ծանօթ է պատմասէր բանասիրաց . ժամանակակից և ուսումնակից մեծին Վարդանայ Արեւելցոյ՝ ծնեալ 'ի սկիզբն ԺԳ դարու , աշակերտեալ Վանականայ վարդապետին , որուն հետ 'ի գերութիւն վարեցաւ 'ի Թաթարաց , ինչպէս ինքնին կարգաւ կը պատմէ իր պատմութեան մէջ (129-135 էջ) . յետոյ ազատելով՝ արեւելեան Հայաստանի վանքերուն մէջ ապրած և վախճանած է յամի տեառն 1272 :

Ինչպէս իր պատմութեան վերնագիրն ալ կը ցուցնէ՝ հեղինակս նախ համառօտ կարգաբանութիւն մը կ'ընէ ազգային եկեղեցական և աշխարհական առաջնորդաց՝ սկսելով 'ի Ղուսաւորչայ Հռովմ երթալէն մինչև իր ժամանակը . զնոյն ընելով նաև Աղուանից համար ալ , իբրև իր բնիկ նահանգին : Ըստ այսմ մասին իր պատմութիւնը մեր դիմաց մեծ արժէք մը չկրնար ունենալ . վասն զի նոյն պատմութիւնները աւելի հանճարեղ անձինք ճոխագոյն և ընտիր ոճով պատմած են , սակայն և այնպէս կրնան գտնուիլ իր երկասիրութեան մէջ ալ այնպիսի բաներ՝ որ ուրիշ պատմիչը կամայ կամ ակամայ թողած ըլլան . թող որ երբեմն երկու անտարբեր զուրցուած խօսք ալ կրնան ուրիշ հեղինակաց մթութիւնը պարզել , և առանձնա-

¹ ԅօրինակին իկ : Ոչ ըստ արեւադարձին այլ սկսանելոյ ցրտութեան՝ ձմեռնամուտ սեպէ :

կան պիտանի տեղեկութիւններ տալ: Այլ ըստ որում հասարակաց ընթեռնի և նորագոյն պատմութիւնք՝ է իր գրոց երկրորդ հատածը, որ է պատմութիւն Թաթարաց արշաւանացն 'ի Հայս, որ և հեղինակիս բուն նպատակն եղած է, ինչպէս ինքն ալ յայտնապէս նախաշախիղ կ'անուանէ անկէ առաջ պատմածները: յորում հարուածոց և կոտորածից պատմութիւններէն դուրս կ'աի նաև հետաքննելի և դուարձալի յիշատակութիւնք: ինչպէս են նկարագրութիւն Թաթարաց բարուց և լեզուին, և ճանապարհորդութիւն Հեթմոյ արքայի առ Բաթու զանն, և այլն:

Իսկ մնացեալ աւաղելի պատմածներուն մէջ թէպէտ և չըլլան մեր ազգայնութեան կրակը գրգռող և արծարծող լուցկիք, սակայն և այնպէս ազնուական սիրտ մը չկըրնար անտես ընել իր հայրենեաց գլխէն անցած որ և է դիպուածքը: անոյչ է լալ իսկ իր հարազատ սիրելոյն հետ՝ քան խնտալ ընդ օտարս:

Հեղինակին պատմական մթութիւնները լուսաբանելու և քանի մը վրիպակներն ուղղելու համար կարևոր սեպուեցաւ ծանօթութեամբ հրատարակել Պատմութիւնս:

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն. Գ. Ի. Տ. Ե. Լ. Ի. Ք.

Պր. Ատուլիոս Պէրժէ Տփլիսի Ռուսաց կառավարութեան մեծ պաշտօնաւոր, որ առանձին խնամքով մը ետեւ է արեւելեան տեղեկութեանց, ցուցակ մը շինել է Կովկասային երկիրներուն մէջի հայազգի ժողովրդեան: Նոյն ցուցակն ընդունելով իրմէն վիկտոր Լանկլուս՝ ուսումնական և հայերէն լեզուի հմուտ Գաղղիացին, մեղի յուղարկեց փափաքելով որ Բազմավիպիս միջոցաւ ազգայնոց հաղորդենք:

	ԸՆԴՀ. ԲՆԱԿԻԶԲՆ	ՀԱՅԳ ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ
Կառավարութիւն Տփլիսի .	542,204	104,090
» Պարուի .	778,120	125,964
» Երևանի .	403,452	209,130
» Խութայիսի .	345,419	38,668
Տաղստան	. . .	489
Սթաւրոփոլ	. . .	15,625
Գումարն	2,069,192	493,963

Որով բոլոր Կովկասային երկիրներուն մէջի բնակչաց ընդհանուր հայոց թիւն է	493,963
որոց մէջ հռոմէականք են	14,323
իսկ Կաթողիկոսականք	479,640

Ատով կը տեսնուի որ Կովկասային երկիրներուն բնակչացը հարիւրին քսան ու երեքն մեր ազգայինք են: